

Na 125 jaar: Een Jan van Ravenswaaypad?

door Jan Willem Schneider

Jan Willem Schneider (geboren in 1933) bleef na zijn werkzaamheden als legerpredikant op het Opleidingscentrum Militair Geneeskundige Dienst in de Korporaal Van Oudheusdenkazerne aan de Noodweg (1980-1988) te Hilversum wonen.

Iedereen, zeker in de Boomburgwijk, kent de Peerlkamplaan. Zij loopt van de PC. Hoofweg over de top van de Boomburg naar de Schuttersweg. Het gedeelte vanaf het Rosarium tot de Schuttersweg, met uitzicht op het Corversbos, is het eerste openbare groene gebied van de gemeente Hilversum.

De Hilversumse kunstschilder Jan van Ravenswaay heeft dit gebied, waartoe ook percelen met lanen of paden ten oosten en ten zuiden van de bergtop behoorden, tussen 1831 en 1841 tezamen met vier Amsterdamse heren verworven en op 14 september 1848, daartoe door hen gemachtigd, voor de som van f 2.550,- aan de gemeente verkocht. Het terrein werd dus niet voor een symbolische som aan de gemeente overgedragen, zoals te lezen staat in het artikel 'Jan van Ravenswaay 1789-1869', een verslag van een lezing op 27 mei 1987 door E.E. van Mensch en F. Renou, in *Eigen Perk* van oktober 1987.¹

Het groene gedeelte van de Peerlkamplaan bleef behouden, maar een aantal van de aansluitende percelen en paden is niet meer te vinden door de aanleg van de Bergweg en de Boomburglaan en de daar tot stand gekomen bebouwing. Een tamelijk groot perceel met een naamloos pad aan de zuidelijke zijde van de Boomburg is gelukkig nog steeds aanwezig. Dit pad begint bij de Vaartweg, tussen het pand nr. 102 en het flatgebouw 'Palaboean' nrs. 104-118, en gaat dan vrij steil omhoog langs de achterzijde van het Christelijk Verpleeghuis Hilversum (CVH). Het pad heeft bovenaan het karakter van een laan met negen hoge, oude bomen en kruist dan de Bergweg om, tussen de nrs. 22 en 24, tenslotte tot het hoogste punt van de Boomburg te leiden.

Even voorbij nr. 24, het dagverblijf 'De Regenboog', leidt nog een tweede pad, wat breder, eveneens tot de top van de berg.

'Eene belommerde wandeling'

De voorzitter van de Centrale Commissie van het wijkoverlegorgaan 'De Boomburg', de heer C.J.F. Taets van Amerongen, schreef een artikel over de Peerlkamplaan in *De Boomburgkrant* van juni 1992.² Daarin heeft hij in het licht gesteld hoe het behoud van een van de drie 'groenlongen' die vanuit het Corversbos naar het centrum van Hilversum strekken, te danken is geweest aan de al genoemde Jan van Ravenswaay. Met vooruitziende blik liet deze in de akte van overdracht in 1848 een servituut opnemen. (Servituut: uit het Latijn, letterlijk: dienstbaarheid, verplichting; oorspronkelijk van slaven, maar ook van een huis of een stuk grond, dan: erfdienst-

Tussen de Vaartweg en de Bergweg heeft het naamloze pad het karakter van een laan (foto september 1994: JEL).

baarheid). In de akte, gepasseerd voor notaris Albertus Perk, wordt namelijk een aantal voorwaarden en bepalingen opgesomd, waaronder de verkoop is geschied. Als vierde wordt genoemd:

Uitdrukkelijk wordt bepaald dat de publieke wandeling ten allen tijde zal moeten worden gelaten onverlet zoo als die nu is bestaande en alzoo eene belommerde wandeling opleverende van den hoek van het Schoonmakersweegje of den diepen weg, over den berg tot bij de gronden van den Heer Corver Hooft, aan de schapenstal, en tevens aan de oost en westzijde van den berg om, naar de molendrift, zonder dat hierop, als eene voorwaarde door de verkoopers bedongen, in vervolg van tijd, eenigen inbreuk zal mogen worden gemaakt, door de besturen in deze tijd, of de regtverkrigenden aan gemelde gronden.³

Het 'Schoonmakersweegje': kennelijk een verschrijving voor: Schoenmakerssteegje of -weegje, Schoenmakerspaadje, waarvan de juiste loop ook op oude kaarten niet meer is terug te vinden. In later tijd liep hier het eerste gedeelte van de Boomberglaan vanaf de 's-Gravelandseweg. De 'diepe weg' liep van het einde van de Kerkbrink

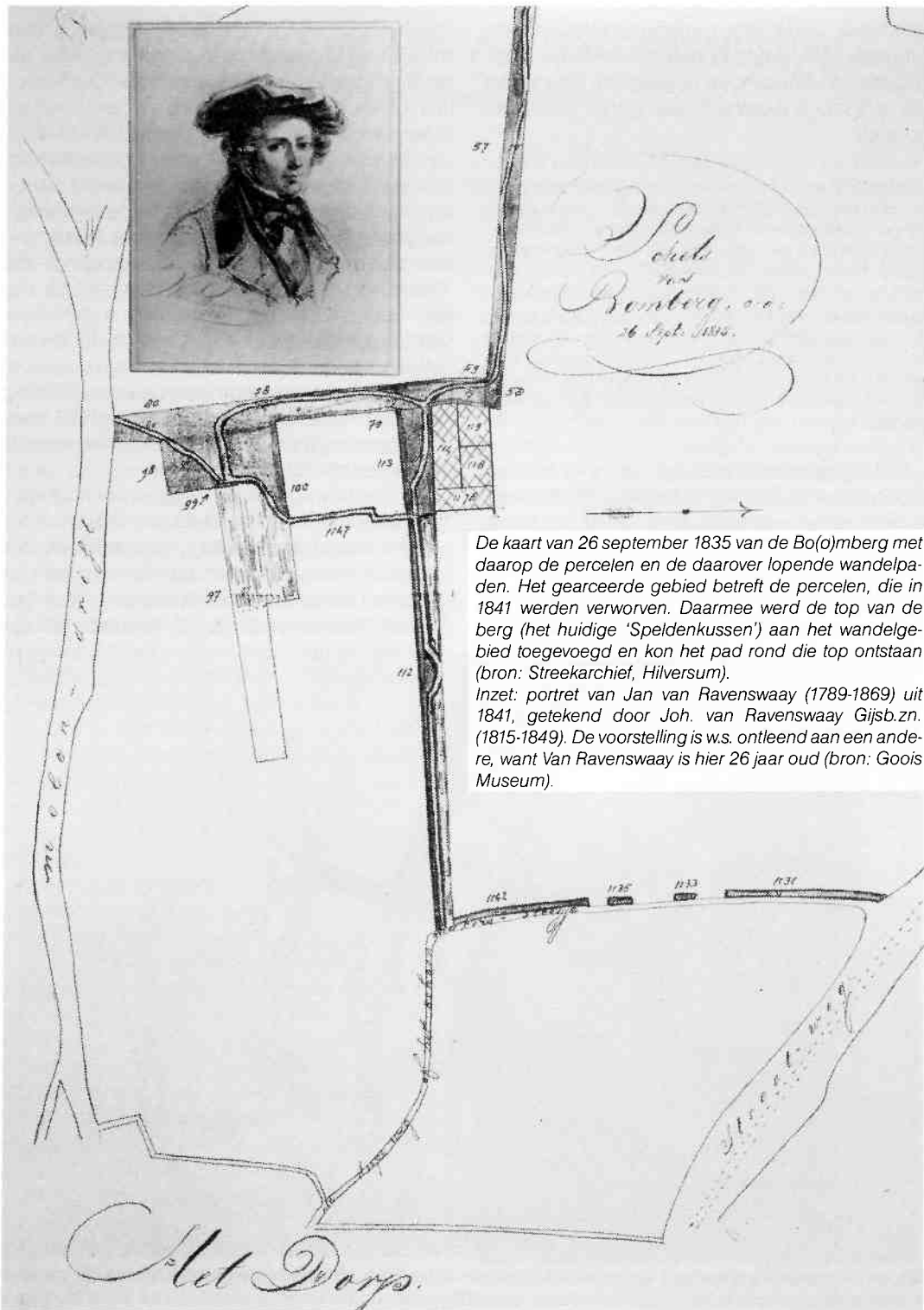
voor het begin van de Vaartweg rechtsaf met een lichte boog in noordwestelijke richting, waar nu de Torenlaan en het begin van de Peerlkamp-laan lopen, om dan vervolgens met een hoek uit te komen op de 's-Gravelandseweg. Op de kaart van 26 september 1835 (voor dit gedeelte van Hilversum is geen kadastrale kaart uit die periode bekend), waarop de wandelpaden staan aangegeven, gevoegd bij de akte, worden – evenals in de boven aangehaalde bepaling – de 'diepe weg' en het Schoenmakerssteegje als één weg gezien. De 'molendrift' is de latere Vaartweg; het begin daarvan, tot aan de Valkenhoflaan, heette Moleneind.⁴

Dat deze beperkende voorwaarde gelukkig nog altijd rechtskracht bezit, bleek in 1983 toen de uitbreidingsplannen van het CVH in noordwestelijke richting hierop stuitten.

De 'Peerlkamproute' is opgenomen in het in 1993 verschenen en op 9 februari 1994 door de gemeenteraad aanvaarde groenstructuurplan *Hilversum meer dan groen*. Op de in dit plan opgenomen kaart (pagina's 60-61) is echter het perceel met het pad van de Vaartweg tot de

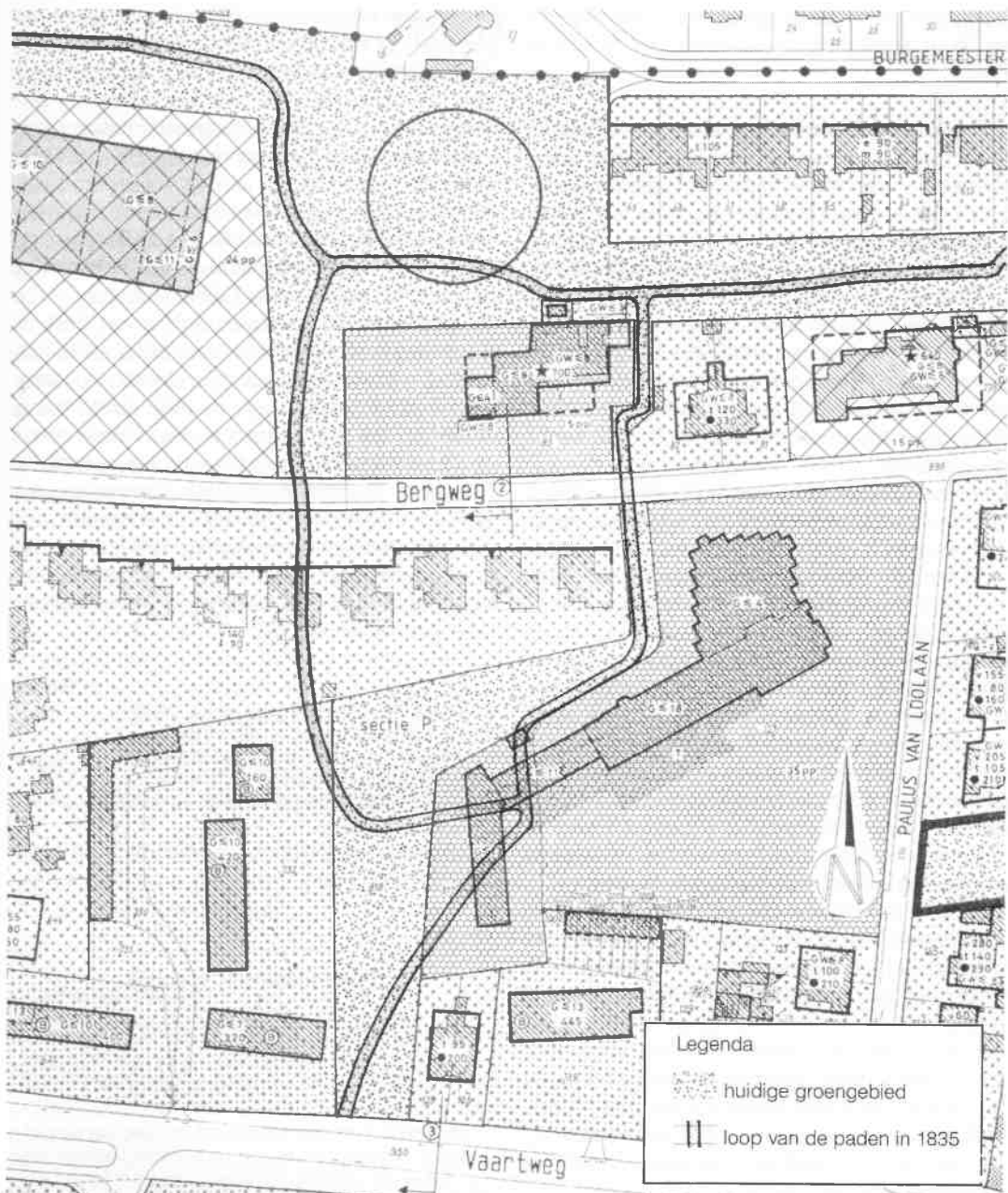

Jan van Ravenswaay tekende op 7 september 1820 mensen bij de molen op de Boomberg, die keken naar de zonsverduistering. Geheel links P.G. van Os, de leermeester van Van Ravenswaay. Gewassen pentekening (coll. Goois Museum).

De kaart van 26 september 1835 van de Bo(o)mberg met daarop de percelen en de daarover lopende wandelpaden. Het gearceerde gebied betreft de percelen, die in 1841 werden verworven. Daarmee werd de top van de berg (het huidige 'Speldenkussen') aan het wandelgebied toegevoegd en kon het pad rond die top ontstaan (bron: Streekarchief, Hilversum).

Inzet: portret van Jan van Ravenswaay (1789-1869) uit 1841, getekend door Joh. van Ravenswaay Gijsb.zn. (1815-1849). De voorstelling is w.s. ontleend aan een andere, want Van Ravenswaay is hier 26 jaar oud (bron: Goois Museum).

Een deel van de wandelpaden in het Boomburggebied, naar de kaart van 1835 (ten opzichte van de vorige afbeelding een kwart slag gedraaid) en geprojecteerd op de huidige situatie (kaart bestemmingsplan Boomburg-Zuid 1988). Opmerkelijk is dat het oorspronkelijke tracé is aangetast. Er loopt nog maar één pad over de Bergweg richting Vaartweg. Een tweede pad over de Bergweg is waarschijnlijk verdwenen met de aanleg van het park bij

de villa Corvin aan de Bergweg (1893), waar sinds een aantal jaren een aantal nieuwe villa's staat. Nog opmerkelijker is, dat – in onze tijd – bij de bouw van het CVH aan de Paulus van Loolaan opnieuw een aantasting plaats vond. Dat doet op zijn minst de vraag rijzen of de gemeente Hilversum wel zorgvuldig genoeg is omgesprongen met het servituut dat op het aangegeven gebied rust. (Met dank aan R.P. Tinholt)

Bergweg niet onder de aansluitende wegen van de route opgenomen. Een zaak om op toe te zien!

Van Ravenswaay nooit geëerd door straatnaam

Hierboven noemde ik al het verslag van de lezing over Jan van Ravenswaay door de heren Van Mensch en Renou. Beiden publiceerden het resultaat van hun niet eenvoudig gebleken onderzoek naar de tamelijk onbekend gebleven kunstenaar in het boekje *Jan van Ravenswaay 1789-1869: schilder van vee en landschap*, uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling van diens werk van 20 juni tot 23 augustus 1987 in het Goois Museum, toen nog in 'De Vaart' aan de Vaartweg.⁵

Jan van Ravenswaay werd op 28 november 1789 in Hilversum geboren en ontwikkelde zich tot een zeer verdienstelijk schilder en tekenaar. Afgezien van de artistieke waarde zijn zijn werken ook in topografisch opzicht van blijvende betekenis. Na een verblijf in andere plaatsen in ons land tussen 1838 en 1855, vestigde hij zich in laatstgenoemd jaar weer in Hilversum, in het ouderlijke huis aan het Moleneind, aan de rechterzijde, even voor de huidige Valkenhoflaan. Hij overleed aldaar op 2 maart 1869. Hij werd begraven op de begraafplaats 'Gedenkt te Sterven' aan de Oude Torenstraat. De begraafplaats is opgenomen in de 'Peerlkamproute'. Er is geen grafsteen meer, die aan hem herinnert.

Bij de opening van de tentoonstelling is geconstateerd dat het zo merkwaardig is, dat deze belangrijke Hilversumse schilder nooit is geëerd met een straatnaam. Het al genoemde verslag eindigt met de vraag: "Zou het geen goed idee zijn om de nieuwbouwblokjes op het terrein tussen de kerk van de Gereformeerde Gemeente in Nederland (voorheen de hervormde Kapel) aan de Albertus Perkstraat en de 's-Gravelandseweg 41 – officieel PC. Hoofweg geheten – naar Van Ravenswaay te vernoemen?"

Jan van Ravenswaaypad

Nu het bovengenoemde denkbeeld geen ingang gevonden heeft – en uitvoering alsnog op bezwaren zal stuiten –, wil ik het voorstel opperen het naamloze pad van de Vaartweg naar de top van de Boomburg naar hem te vernoemen.

Het is geen majestueuzeallee of riante laan, wel een pad dat behoort tot het 'belommerde' wandelgebied dat Hilversum aan hem dankt, lopend van (of naar) dezelfde Vaartweg waar hij gewoond en gewerkt heeft. Ongeveer halverwege tussen dit pad en zijn huis maakte hij in 1820 de bekende pentekening van het aanschouwen van de zonsverduistering bij de toen bestaande molen aan het Molenpaadje (nu de Boomburglaan), de oprit vanaf de Molendrift. De tekening bevindt zich thans in het Goois Museum.

Hopelijk zullen leden en lezers van hun instemming met dit voorstel doen blijken. Wellicht dat het wijkoverlegorgaan 'De Boomburg' tezamen met het bestuur van de Historische Kring 'Albertus Perk' het voorstel dan kan indienen bij de Straatnamencommissie van de gemeente Hilversum. Mocht het pad niet in aanmerking komen voor vernoeming, dan lijkt het mij een eenzaak dat Jan van Ravenswaay, 125 jaar na zijn dood, vernoemd wordt in een nieuwe straat of laan, dan wel dat op andere wijze zijn nagedachtenis geëerd wordt.

Noten

- 1 *Eigen Perk*, 7de jaargang, no. 3, 90-92
- 2 *De Boomburgkrant*, nr. 52, 11 e.v.
- 3 Streekarchief voor het Gooi en de Vechtstreek, archief dorpsbestuur Hilversum 1766-1850, inv. nr. 55
- 4 Zie: A.H. Meijer, *Straatnamenboek van Hilversum*, Hilversum 1988, s.v.
- 5 Uitgave Goois Museum, Hilversum 1987, 20 (ongenummerde) blz.

Een lofwaardig initiatief

Tijdens de bestuursvergadering van "Albertus Perk" van 16 juni j.l. kwam het voorstel van de heer Schneider om een pad naar Jan van Ravenswaay te vernoemen, aan de orde.

Het bestuur is van mening, dat het hier om een lofwaardig initiatief gaat en dat de schilder Jan van Ravenswaay het verdient om blijvend herdacht te worden. Toch heeft het bestuur wat bedenkingen tegen het voorstel. Het pad in kwestie kent geen huizen en dus ook geen huisnummers. De naam zal dus nooit in een adres terug te vinden zijn. Dat maakt de vernoeming wat karig. Het bestuur geeft daarom de straatnamencommissie in overweging om ook nog eens naar andere mogelijkheden te kijken om de bekende Hilversumse schilder aan de vergetelheid te ontrukken.